

cata est apud eum. Arias transfert: *Fornicata est super eum*. Similiter Lyranus. In hebræo, inquit, habetur: *Quæ fornicata est apud eum*. Ergo illa mulier fuit adultera.

R. Neg. conseq. Quia fornicari hic commode potest accipi pro relinquere maritum legitimum, quemadmodum videtur accipi pro relinquere Deum verum psal. LXXII: *Qui elongant se a te peribunt, perdidisti omnes qui fornicantur abs te: mihi autem adherere Deo bonum est*. Ubi verbum fornicari non videtur necessario significare idololatriam, sed simpliciter Deum aut ejus cultum relinquere.

Addit A Lapide, quod noster Interpres legerit: *Tiznach*, id est, *reliquit*, vel *elongavit se*, ubi nunc Hebræi, legunt: *Tizna, fornicata est*; sed male, quia etiam LXX legunt: *Irata est ei*, et Chaldæus: *Contempsit eum*.

Interim post multa humanitatis signa, a socero suo sibi ostensa, tandem cum uxore sua discedit levita, venitque vesperi in Gabaa, civitate tribus Benjamin, et a quodam sene peregrino, hospitio susceptus est. Sed

ÿ. 22: *Venerunt viri civitatis illius, filii Belial (id est absque jugo) et circumdantes domum senis, fores pulsare cœperunt, clamantes ad dominum domus, atque dicentes: Educ virum, qui ingressus est in domum tuam, etc.* Infandum sodomix scelus homines illi perditissimi perpetrare volebant: sed tam abominandum libidinis fororem atque insaniam ut senex ille, tanquam novus in Gabaa Lot, compesceret, fecit fere omnia, quæ antiquus ille in Sodoma fecerat Gen. XIX, 7 et 8; nam primo suavissimis verbis eos affatus est, deinde facti istius indignitatem et stultitiam atque abominationem ostendit, aliisque mediis impedire studuit. Unde dixit

ÿ. 24: *Habeo filiam virginem, et hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, ut humilietis eas, etc.* Docet Apostolus ad Rom. III, 8, non esse facienda mala, ut eveniant bona, inquit Estius, et multo minus facienda sunt minora mala ut evitentur majora. Unde non debemus esse solliciti, ut factum hujus viri, alioquin boni ac justii, excusamus a peccato, sicut nec factum ipsius Lot excusandum est, quando filias suas prostituere voluit, ut hospites servaret. Vide quæ diximus Q. I in cap. XIX Genesis.

Etenim etiam hic non intervenit sola permissio minoris mali ad evitandum majus, sed etiam cooperatio quædam, per hoc quod senex dixit: *Educam eas, etc.* et levita, ÿ. 25, *educavit ad eos concubinam suam*: quam flagitiosissimi illi homines furibunda libidine ita oppresserunt, ut mane, ad maritum reversa, corruerit super limen domus, ibique expiraverit. Sed hinc iratus levita

ÿ. 29: *Arripuit gladium, et cadaver uxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac frustra concidens, misit in omnes terminos Israel*. Non peccavit hoc faciendo, quia non scidit uxorem ad dehonorationem corporis ipsius, sed ad honorem illi restituendum per vindictam tanti flagitii. Videtur autem ad primores

et senatores cujuscumque tribus membra hæc misisse maritus, cum aliqua injuriæ significatione, et ultionis petitione, prout insinuat Josephus.

P. Cum res ageretur contra tribum Benjamin adeoque præter illam tantum superessent undecim tribus, cur conciderit cadaver in duodecim partes.

Respondet Lyranus, quod tribus Manasse esset in duas partes divisa, quarum una habitabat ultra Jordanem, alia intra; et sic pro illa tribu fecerit duas partes, quodque alioquin factum non fuisset sufficienter notum. Pro tribu vero Benjamin, inquit, non fecit aliquam partem, quia nuntios, per quos misisset, occidissent: neque pro tribu Levi, quia erat dispersa per omnes tribus, et ideo ubi denunciabatur factum aliis, etiam sufficienter denunciabatur tribui Levi.

Cajetanus tamen censet, fieri potuisse ut sua etiam pars tribui benjamiticæ missa sit, quia illa non peccaverat tota, sed ejus una tantum urbs Gabaa, adeoque poterat et ista tribus ad noxii putridique unius sui membri sectionem invitari, sicut et a toto ceterarum tribuum senatu invitata fuit; ut liquet ex cap. seq. ÿ. 12 et 15.

CAPUT XX.

Undecim tribus, Benjaminitis bellum inferentes, bis profugantur, sed tertio aggressu ad internecionem Benjaminitas cœdunt, sexcentis duntaxat fuga in solitudinem elapsis.

QUESTIO UNICA. — DE BELLO UNDECIM TRIBUUM CONTRA BENJAMINITAS.

Vers. 1: *Egressique sunt omnes filii Israel, id est, plurimi, omnes videlicet, qui domo abesse poterant. Et pariter congregati quasi vir unus (nempe ut dicitur ÿ. 11, eadem mente, unoque consilio) de Dan usque Bersabee ... ad Dominum in Maspha*. Maspha idem significat quod specula: unde plures istius nominis civitates erant in Judæa, eo quod in loco alto, quasi specula, essent ædificatæ. Hinc Masius in cap. XI Josue putat per Maspha intelligi posse Silo. Alii vero putant eos convenisse in illa Maspha, que erat in confinio tribus Juda, et vicina civitati Gabaa, ex qua videre poterant urbem Silo, ubi erat tabernaculum: unde ad eam venientes dicuntur congregati ad Dominum.

Petiverunt autem Israelitæ a Benjaminitis, sibi tradi reos, ut justa vindicta punirentur: sed hi per summam iniquitatem arma sumpserunt, ut sceleratos contribules suos defenderent.

ÿ. 15: *Inventique sunt viginti quinque millia de Benjamin educentium gladium*. Textus hebræus et chaldæus habent: *Viginti sex millia*, quibus consentiunt Lyranus et Abulensis.

Sed tamen lectio nostra retinenda est, quia LXX æque ac latina Romana constanter legunt: *Viginti quinque millia*: atque his plane consentit numerus cæsorum et superstitum.

Similiter dicit Josephus lib. V Antiq., cap. II: *Benjamitæ habuerunt viginti quinque millia armatorum,*

et insuper sexcentos, seu potius septingentos: hi enim posteriores erant Gabaitæ, qui septingenti erant viri fortissimi, ut dicitur ÿ. 16. Et de his septingentis omnes textus consonant.

Quod vero legendum potius sit *viginti quinque millia, quam viginti sex millia*, patet ex summa Benjamitarum, qui occisi sunt, ac eorum qui superstites relictii fuerunt: nam cecidisse dicuntur sigillatim quidem imprimis 18,000 ÿ. 44, deinde 5,000 ÿ. 45, insuper alia 2,000 eodem versu. His adduntur 100 ex ÿ. 35, qui ibidem numerantur cæsi ultra 25,000. Superstites vero manserunt 600, ut patet ex ÿ. 47. Ex quibus numeris simul additis exurgit summa quæsitæ, nempe 25,700.

Et revera si fuissent universim 26700, quo devenissent illi mille? quid de eis gestum? An cæsi, an salvati? Respondet Abulensis, q. 35, cæsos quidem illos, sed non in prælio, sed alibi, dum exercitui necessaria comparabant. Sed hæc conjectura, ad difficultatem evadendam gratis excogitata, nihil subsidii habet in Scriptura sacra.

Undecim autem tribus, contra Benjaminitas præliaturæ, consuluerunt Dominum in Silo per Phinees pontificem, petiveruntque belli ducem, quibus Dominus respondit: *Judas, id est tribus Juda, sit dux vester*. Sed

ÿ. 21: *Egressique filii Benjamin de Gabaa, occiderunt de filiis Israel die illo viginti duo millia virorum*. Mirum videtur, in tali causa Israelitas tanta clade affectos.

ÿ. 22: *Rursum filii Israel, et fortitudine, et numero confidentes ... aciem direxerunt*. ÿ. 23: *Ita tamen ut prius ascenderent, et sternerent coram Domino usque ad noctem; consulerentque eum ... quibus ille respondit: Ascendite ad eos, et imite certamen*. Mira Dei ordinatio: jubet undecim tribus, semel cæsas a Benjaminitis ad 22,000, iterum eos aggredi, permittitque illos rursus profugari, et 18,000 ipsorum occidi; ubi tamen bellum justum piisque agebant. Cur ergo Deus, etiam rite consultus, tanta strage affligi permittit Israelitas, tam justam causam foventes?

Respondet Lyranus, et primam assignat causam, quia scilicet nimis confidebant in sua multitudine et fortitudine, ut insinuat ÿ. 22.

Secundam causam assignant Hebræi, qui dicunt, id eis accidisse, quia negligentes fuerant in puniendis idololatria Michæ, et Danitarum. Addit Tirinus: quia permiserant etiam cultum Baalim et Astaroth. Sed incertum omnino est, an historia Michæ, et cultus Baalim ac Astaroth hanc cladem præcesserint, ut bene notat Estius.

A Lapide hanc etiam causam allegat, ut Deus castra undecim tribuum, in quibus multi erant scelesti, a face expurgaret, atque ita digna redderet quibus victoriam largiretur: et ut probaret ac excitaret eorum fidem et obedientiam, quæ revera hic cæsorum fuit: nam quamvis secundo cæsi essent, tertio tamen jussu Dei bellum instaurarunt, ideoque victores evaserunt.

Denique ut Deus ostenderet, se supremum esse necis et vitæ omnium dominum, atque ita omnes sacro suo metu et reverentia percelleret. Hinc, ut observat S. P. Aug. lib. V de Civ. Dei, cap. 21, Deus dat felicitatem in regno cœlorum solis piis; regnum vero terrenum (felicisque belli exitus et victorias) et piis, et impiis, sicut ei placet, cui nihil injuste placet.

In eadem Dei providentiam multi similes eventus refundi debent, ut occisio Josiæ regis pissimi II Paralip. XXXV, profligatio S. Ludovici Gallix regis IX. Vide S. Bernardum lib. II de Consideratione.

CAPUT XXI.

Jurant undecim tribus se non daturas filias suas Benjaminitis in uxores: mox dolentes de tribus illius interitu, sexcentis superstitibus, ne tribus illa penitus intereat, uxores dant quadringentas virgines, in cæde civium Jabes Galaad reservatas, et ducentas de virginibus Siluntinis ex raptu.

QUESTIO UNICA. — QUID CENSENDUM DE JAM MEMORATO JURAMENTO ISRAELITARUM.

Vers. 1: *Juraverunt quoque filii Israel in Maspha et dixerunt: Nullus nostrum dabit filiis Benjamin de filiabus suis uxorem*. Juramentum hoc emiseraut ante bellum, ut recte advertit Lyranus; unde verti posset: *Juraverant*, inquit Serarius. Juramento suo etiam imprecationem adjunxerant, seu, ut vertit Interpres Latinus, maledictionem. Unde dicunt ÿ. 18: *Filias nostras eis dare non possumus, constricti juramento et maledictione, qua diximus: Maledictus qui dederit de filiabus suis uxorem Benjamin*.

Quæritur an hoc juramentum fuerit obligatorium.

Tirinus respondet: Cum juramentum non obstringat ultra mentem jurantis, certumque sit hunc necessitatis casum, quo defectu sponsarum integra tribus interitura esset, Israelitis, cum jurarent, non venisse in mentem: certum item est eo casu illos ad hoc obstrictos non fuisse.

Similiter respondet A Lapide: Juramentum hoc obligabat eo casu quo Benjaminitis reliquis, de uxorebus, quæ essent Israelitides, alia ratione provideri potuisset: alioquin si Benjaminitæ coacti fuissent manere cælibes, cum interitu totius tribus, eo casu non obligabat eorum juramentum: nam lege divina vetitum erat ducere uxores alienigenas.

Et certe, sicut votum, ita et juramentum, factum de minori bono quod majus bonum impedit, non obligat, quatenus illud impedit: et jurans censetur tacite majus bonum excipere voluisse, cum juraret; nam alioquin illicitum fuisset juramentum. Ac proinde peccassent Israelitæ, si jurassent se in tali necessitate et periculo non duros uxores Benjaminitis; fuissetque hæc juratio contra charitatem, quia erat contra reparationem unius tribus; quæ tamen reparatio cedebat in bonum commune totius populi, ut notat Lyranus. Ex conscientia tamen erronea obligabatur; quia se ad hoc jurejurando ex nimia simplicitate

ae imperitia obligatos opinabantur. Ita Cajetanus, et alii communiter. Unde quia tunc temporis horridum erat frangere quodcumque juramentum, ideo undecim tribus rationes quæsierunt, quibus et juramento et conservationi tribus Benjaminiticæ provideretur, ideoque dixerunt

ŷ. 8: *Quis est de universis tribubus Israel, qui non ascendit ad Dominum in Maspha? Et ecce inventi sunt habitatores Jabes Galaad in exercitu non fuisse. Gravior illi deliquerant: debuerant enim vocati ad communem vindictam tanti sceleris venire. Unde merito exterminati sunt; imo tam uxores, quam parvulos eorum occiderunt Israelitæ.*

ŷ. 12: *Inventæ sunt de Jabes Galaad quadringentæ virgines. Has licite obtulerunt Israelitæ Benjaminitis uxores, quia habitatores Jabes Galaad bello non interfuerant, neque aliorum cœtui. Juramentum autem præsentibus tantum, qui sic juraverant, concernebat, non absentes.*

Dices: Juraverant se non duros filias suas, id est Israelitides; ergo non poterant eas illis dare, aut suadere raptum virginum Siluntinarum, uti tamen fecerunt ŷ. 21.

R. Neg. ant. Non enim juraverant se non duros eis Israelitides, sed tantum singuli particulatim juraverant se eis proprias filias non duros. Unde etiam permittere poterant communi decreto, et suadere, ut raperent Siluntinas.

Inst. Saltem parentes Siluntinarum non poterant in matrimonium filiarum suarum consentire, nam et ipsi cum cæteris juraverant.

R. Vel ipsarum patres non juraverunt cum cæteris, vel putarunt suum juramentum non esse intelligendum de consentiendo in matrimonium filiarum, vi vel dolo raptarum, sed de non dando illis filias sponte et libere, sicut fit communiter. Quocumque autem modo putaverint se non teneri juramento, satis erat ut non tenerentur: quia nullatenus obligabantur, nisi ex conscientia erronea.

ŷ. 23: *Feceruntque filii Benjamin, ut sibi fuerat imperatum, et juxta numerum suum rapuerunt sibi de his, quæ ducebant choros, uxores singulas. Estius observat quod non fuerit hic proprie raptus, quia fiebat auctoritate publica, et ob bonum publicum: et etiam quia expectabatur consensus virginum, et parentum ipsarum, ut colligitur ex ŷ. 22.*

DILUCIDATIO IN LIBRUM RUTH.

Præfatio.

Cum Liber hic sit quasi appendix libri Judicum (ejus enim historia contigit sub iudicibus, ut patet ex cap. I, 1), simulque sit quasi introductio quædam ad libros Regum, ubi gesta Davidis, aliorumque regum, ex Ruth prognatorum, exhibentur: ordine opportuno hunc locum sortitur. Quamvis autem hic agatur etiam de aliis personis, inter quas eminent potissimum Booz et Noemi, nihilominus a Ruth petita est potius hujus libri inscriptio: quia illa quæ de ea referuntur, et plura, et mirabiliora, majorumque mysteriorum plena sunt.

Recensetur hoc libro genealogia Judæ patriarchæ, a Phares filio ejus usque ad Davidem, ex quo prognatus est Christus, hoc fine ut Christus, quem tanquam finem et scopum tota Scriptura respicit, ostendatur natus ex Juda, quemadmodum ei promis-

sum fuerat vaticinio patris sui Jacob, Gen. XLIX, 10.

Hujus libri auctorem nesciri putat Cajetanus. Petrus Comestor scriptum putat a rege Ezechia; alii eum Esdræ adscribunt. Sed communior et probabilior opinio auctorem illum Samuelem statuit; quia cum omnes fateantur Samuelem inchoasse libros Regum, verisimile valde est eum hanc narrationem, de origine præcipui regis, scilicet Davidis, noluisse omittere; ideoque et commentariolum hunc (cujus ante ipsum nullus auctor profertur) conscripsisse.

Hanc sententiam non tantum veteres rabbini amplectuntur, sed et ex christianis B. Isidorus de Officiis ecclesiasticis, Abulensis, q. 88 in cap. IV, Genebrardus in Chronico, Sixtus Senensis lib. I Bibliorum, et recentiores communiter.

PARS OCTAVA.

CAPUT PRIMUM.

Elimelech Bethlehemitæ, urgente fame, cum uxore sua Noemi, et duobus filiis peregrinatur in Moab: ipso ibi cum utroque filio mortuo, vidua Noemi cum Ruth nuru sua in Bethlehem revertitur.

QUESTIO PRIMA.—SUR QUO JUDICE ACCIDERIT HISTORIA RUTH.

Vers. 1: *In diebus unius judicis, quando judices præerant, facta est fames in terra. Tæ unius hic non debet sumi particulariter, sed universaliter, ut sit idem quod in diebus judicum. Unde in hebræo, juxta ver-*

sionem Pagnini, habetur: *Fuit in diebus, quando judicabant judices.* Et sic etiam habent LXX ac chaldaus; atque idcirco studiose addidit interpres latinus: *Quando judices præerant*, ut significaret se in diebus unius judicis dicere pro in diebus judicum. Porro Josephus, lib. I Antiq., cap. 11, arbitratur judicem, sub quo contigit hæc historia, fuisse Heli pontificem. Sed hæc ejus sententia ab omnibus jam rejicitur, et opposita

Prob. Quia ab initio judicaturæ Heli, usque ad nativitatem Davidis tantum fluxerunt 50 anni: nam Heli solum judicavit 40 annis, ut patet ex I Reg. IV, 18. Postea judicavit Samuel, cujus anno decimo natus est David: siquidem cum David, dum mortuo Saule, II Reg. II dicitur regnasse, cap. ŷ. 4 ibidem dicitur tunc fuisse 50 annorum, etiam clare sequitur quod natus fuerit anno decimo Samuelis et Saule: nam illi duo simul tantum regnaverunt 40 annis. Atqui omnia, quæ hoc libro narrantur, non potuerunt tantillo tempore fieri; ergo, etc.

Prob. min. Quia Noemi habitavit in regione Moabitarum decem annis, ut dicitur hic ŷ. 4. Deinde in patriam revertitur cum Ruth, quæ juncta Boozo peperit Obed saltem uno anno post, suppone anno undecimo judicaturæ Heli. Suppone jam ulterius, quod Obed genuerit Isai, patrem Davidis, anno decimo sexto ætatis suæ, sequitur quod Isai genuerit Davidem anno ætatis suæ vigesimo tertio (nam si 41 et 16, id est 27, subtrahas a 50, restant 23). Atqui hoc non est verisimile, 1. quia David erat ejus octavus filius; 2. quia Isai, quando David erat parvulus, dicitur I Reg. XVII, 12, *vir senex, et grandævus inter viros.* Ergo admitti nequit quod Isai genuerit Davidem anno ætatis suæ vigesimo tertio.

Deinde cum, ut ex statim dicendis patebit, Booz fuerit filius immediatus Salmonis, habuisset tempore Heli, quando inibat matrimonium cum Ruth, annos 255. Nam ab introitu in terram Chanaan, quando Salmon duxit Rahab, usque ad Heli fluxerunt anni 316, ut colligitur ex schemate chronologico Jud. cap. III, q. 2, proposito. Jam autem cum Rahab, conformiter ad infra dicenda, anno septuagesimo primo matrimonii sui videatur peperisse Booz, restabant adhuc 245 anni usque ad Heli; deinde adde 10 annos, quibus Noemi habitavit in terra Moab, clare videbis quod Booz debuisset habere 255 annos, quando inibat matrimonium cum Ruth. Atqui hoc admitti nequit; quandoquidem tunc temporis homines ad tantam ætatem non pervenirent; ergo, etc.

Rabbini dicunt quod iste iudex, cujus tempore contigit historia Ruth, fuerit Abesan, qui fuit ante Heli 45 annis. Sed inde similiter sequitur quod Booz habuerit annos 211 dum accepit Ruth; quod cum rursus admitti nequeat, patet quod nec hæc opinio subsistat.

Respondent quidem nonnulli quod Booz, maritus Ruth, non fuerit filius immediatus Salmonis, sed pronepos ejus; ac consequenter, quod hoc libro cap. IV, 21, duo Booz, seu duæ generationes sint omissæ. Unde secundum ipsos Salmon genuit primum

Booz, et hic genuit secundum Booz, et hic genuit tertium, et hic tertius genuit Obed ex Ruth. Verum quod nulla generatio cap. IV hujus libri sit omissa, adeoque quod non sint admittendi plures Booz,

Prob. I. Ubi omnes versiones et editiones unanimiter et constanter habent tantum unum Booz, plures non sunt adstruendi; vel si adstruantur, gratis omnino seu sine fundamento adstruuntur. Atqui omnes versiones et editiones unanimiter et constanter habent tantum unum Booz, idque in quatuor diversis locis; scilicet hoc lib. cap. IV, 21, lib. I Paralip. cap. II, 11, Matth. 1, 6, Lucæ III, 32; ergo plures non sunt adstruendi.

Confirm. Ex eo quod tam Exod. VI, quam I Paralip. VI, inter Levi et Moysen medii tantum duo viri numerentur, scilicet Caath, et Amram, omnes communiter contra Genebrardum concludunt, quod a Levi usque ad Moysen non sint nisi tres generationes; ergo etiam ex eo quod tam hoc lib. cap. IV, quam in aliis statim citatis Scripturæ locis inter Salmon et David medii tantum tres viri numerentur, scilicet Booz, Obed, et Isai, recte concluditur quod a Salmon usque ad David non sint nisi quatuor generationes, adeoque nulla generatio hic est omissa.

Prob. II. Non datur majus fundamentum asserendi plures Booz esse omissos, quam plures Obed, v. g. Atqui ille qui assereret plures Obed esse omissos, omnino fingeret, ergo pariter omnino fingit, qui asserit plures Booz esse omissos.

RESOLVUNTUR ARGUMENTA.— Obj. I. Ab ingressu Israelitarum in terram Chanaan, quando Salmon in uxorem duxit Rahab, usque ad nativitatem Davidis effluxerunt anni 366, ut monstratum est in cap. III Jud. Q. II, Prob. III. Atqui hi anni salvari nequeunt per quatuor generationes; ergo aliqua generationes sunt omissæ.

R. Neg. min. Nam licet in hac conciliatione aliqua sit difficultas, non tamen omnimoda reperitur impossibilitas: siquidem dici potest quod Salmon esset, v. g. 20 annorum, dum duxit Rahab, quæ a quibusdam eo tempore dicitur fuisse annorum tantummodo 15: deinde post varios demum ex ea genuerit Booz anno post ingressum in terram Chanaan, seu matrimonii sui 71, et consequenter ætatis suæ 91, salvo justo, quando Rahab erat annorum 85 completorum. Deinde Booz senex ex Ruth, quæ juvenula erat, anno circiter ætatis suæ 98 gignere potuit Obed: Obed itidem post totidem annos, præsertim ex uxore juvene, suscitare potuit Isai sive Jesse, qui Isai supponatur genuisse Davidem anno ætatis suæ 99: et numerus 366 annorum per quatuor generationes completur.

Et sane, si ad salvandos præmemoratos 366 annos, plures quam quatuor adstruantur generationes, poterit pariter Genebrardus reponere, quod inter Levi et Moysen plures sint adstruendæ quam tres, quia nempe 450 anni, quibus (ut ipse ex textu Exod. XII, 40, contendit) habitaverunt filii Israel in Ægypto, salvari nequaquam possunt, si inter Levi et Moysen medii tantum isti duo viri ponantur, nempe Caath et